
CONFIRMAREA TITLURILOR NOBILIARE DE CĂTRE BOIERIMEA DIN BASARABIA ÎN PRIMA JUMĂTATE A SEC. AL XIX-LEA: FAMILIA DE NOBILI FRUNZETTI (FRUNZĂ)

Cristina Gherasim

Războiul dintre Rusia și Imperiul Otoman din 1806-1812 nu doar că a secătuit economia Principatelor Române, lăsând în disperare și sărăcie populația, dar s-a soldat și cu amputarea din trupul viu al Principatului Moldova și cu încorporarea în componența Imperiului Rus a teritoriului dintre Prut și Nistru.

Noua provincie prezenta un interes deosebit pentru Imperiul Rus, atât din punct de vedere economic, cât și politic. Dăruită cu pământ fertil și așezare strategică deosebită, Basarabia avea nevoie doar de o guvernare dreaptă și eficientă pentru a fi transformată într-o regiune prosperă. Era clar că administrația imperială rusă urma să întreprindă măsuri concrete în vederea includerii cât mai grabnice a teritoriului nou-anexat în sistemul economic și politic al Imperiului Rus, transformându-l într-un teritoriu prosper. În acest scop a fost nevoită să atragă în activitatea diferitelor instituții și boierii pământeni. Astfel, odată cu anexarea Basarabiei, administrația imperială rusă a trecut imediat la organizarea noii provincii. Însă, prin simpla apartenență nu s-a schimbat nimic esențial în sistemul administrativ și politic față de cel moștenit din Principatul Moldovei. Atitudinea Rusiei față de moldovenii din Basarabia nu era un procedeu izolat, ci prezenta manifestarea unui obicei general al Rusiei țariste față de periferiile menționate: mai întâi se recunoșteau toate drepturile provinciilor anexate, apoi se proceda la revizuirea și reducerea drepturilor autohtonilor, după care se trecea la includerea noii provincii în sistemul economic și politic al Imperiului Rus (Boldur 1932, 2). În acest context, primul guvernator al Basarabiei este numit Scarlat Sturdza. Cu toate că era descendent din boieri moldoveni, era stabilit de mult timp în Rusia, unde avea rangul de general de brigadă. Avea vârsta de 80 de ani și, fiind bolnav, respectiv, nu s-a putut încadra plenar în administrarea Basarabiei, supravegherea Ba-

sarabiei fiind concentrată în mâinile amiralului P.V. Ciceagov (Ciobanu 1926, 72). Deci, observăm de la bun început că deși ar părea că puterea este acordată unui boier pământean, țarismul căuta să se implice direct în administrarea acestui teritoriu nou-anexat. Explicația este că Scarlat Sturza „era un rusofil dovedit care îi slujise bine Ecaterinei a II-a și care în 1790 primise de la țarină, ca recompensă pentru serviciile lui, o moșie întinsă”. În cei douăzeci de ani care au urmat a continuat să apere interesele Rusiei în Principate. După cum îl descria P.V. Ciceagov țarului, „e un om cu principii și cinstit și înțelege mai bine ca oricine de aici specificul ce deosebește această țară, pe care o cunoaște în cele mai mici amănunte” (Jewsbury 2003, 96). În primele instrucțiuni date guvernatorului Basarabiei se recomanda: „Este necesar de a da locuitorilor din Basarabia posibilitatea să resimtă avantajele unei administrații părintești și să se atragă, ingenios, atenția popoarelor vecine asupra acestei provincii... Urmează să fie pus în mișcare tot ce e în stare să uimească privirea și imaginația supușilor acestei provincii, pentru a cultiva în sufletele lor dragostea de patrie și stimă față de conducerea ei” (Poștarencu 1998, 16). Iar pentru ca noua stăpânire să semene cât mai mult cu cea veche, lui Sturdza i se dădu un guvern regional al Basarabiei care exercita funcțiile puterii executive și era condus de guvernatorul civil. Problemele de importanță primordială, ce necesitau rezolvare urgentă, erau hotărâte personal de guvernator. Celelalte chestiuni erau discutate în mod colegial la ședința comună a guvernului (ПЦЗРП 1830, 223-224). Deci, boierii autohtoni au ocupat diferite funcții în noua administrație. Astfel, se crea impresia că Basarabia rămânea sub conducerea vechilor familii boierești existente aici.

De regulă, o parte din aceste familii se trăgeau din familii strămoșești, așezate între Prut și Nistru, sub lungile domnii ale lui Alexandru cel Bun

și Ștefan cel Mare. Pentru iscusința în războaie și devotament țării boierii moldoveni au fost răsplătiți de domni cu întinse moșii de-a lungul Nistrului, unde se stabileau, ca niște străjeri, împotriva vrăjmașilor de la răsărit (Iov 1932, 12).

Astfel, după anexarea, în 1812, a Basarabiei la Imperiul Rus mulți dintre boierii moldoveni care dispuneau de latifundii funciare în partea de răsărit a Moldovei, între Prut și Nistru, au rămas pe aceste teritorii. Totodată, trebuie de menționat că o altă parte din ei au plecat peste Prut, menținându-și în Basarabia doar moșiile. Țarismul a căutat, prin diferite mijloace și căi, să atragă de partea sa nobilimea basarabeană. Încadrarea în rândurile nobilimii ruse a necesitat nu doar timp, dar și mari eforturi din partea familiilor boierești din Basarabia, care urmau să confirme nu numai noblețea, rudenia, titlurile boierești, dar și dreptul la proprietățile funciare pe care îl dețineau până la anexare. Ca rezultat, pe parcursul a multor ani boierii basarabeni au fost nevoiți să prezinte administrației ruse (îndeosebi comisiei, instituite special în acest scop, menite să efectueze un recensământ al boierilor moldoveni, stabilind, concomitent, gradul de noblețe al acestora¹) documente confirmate de domnia Moldovei sau de alte organe civile, judiciare și bisericești ce ar confirma apartenența lor nobiliară (Tomuleț 2012, 28).

Tendența de a-și confirma titlul nobiliar se accentuează odată cu adoptarea Regulamentului organizării administrative a regiunii Basarabia din 1818, care reflecta și politica socială a țarismului față de stările sociale din regiune. Conform stratificării sociale, în Basarabia se stabileau următoarele categorii sociale: *clerul*, *dvorenimea*, *boiernașii*, *mazilii*, *ruptașii*, *negustorii* și *mica burghezie*, *țărani* sau *coloniștii agricoli*, *țiganii* (care aparțineau statului și moșierilor) și *evreii*. În așa fel, majoritatea categoriilor privilegiate ale boierilor au fost suprimate, iar această stare socială a fost egalată în drepturi cu *dvorenimea* din guberniile interne ruse și integrată în ea. Potrivit Regulamentului organizării administrative a regiunii Basarabia din 1818, „...*dvorenii* li se acordă în egală măsură drepturile și privilegiile ce le sunt acordate nobilimii ruse, cu păstrarea concomitentă a privilegiilor vechi moldovenești.

¹ Potrivit recensământului populației efectuat în 1817, în cele 8 județe ale Basarabiei existau cca 1000 de boieri cu latifundii funciare și cca 2000 de mazili (ТБГУАК 1903, 27-30).

Drepturile personale ale *dvorenimii* din regiunea Basarabia, în aceleași rând proprietatea mobilă și cea imobiliară, cât și țăganii se confirmă a fi proprietatea lor pe veci, în baza hrisoavelor și documentelor, precum și a legilor ce confirmă această proprietate” (Tomuleț 2007, 185). Noul regulament acorda nobililor basarabeni dreptul de a-și forma propria adunare pentru alegerea instituțiilor administrative regionale și ținutale și pentru administrarea propriei societăți. Deci, putem considera că dorința nobililor din Basarabia de a-și confirma titlul nobiliar era ghidată de faptul că numai astfel ei puteau să-și apere drepturile și privilegiile lor, să dețină în continuare proprietățile funciare, să participe la alegerile în Adunarea Nobilimii Deputaților din Basarabia etc.

Tendența de a se infiltra în nobilimea basarabeană și de a li se recunoaște titlul nobiliar este observată și din partea alogenilor. După cum menționa Nacco (Накко 1879, 150) aici sunt vechi familii boierești grecești și vechi boieri titulari moldoveni, care au primit cetățenia Rusiei; poți întâlni la fel greci, armeni ori moldoveni, veniți în Rusia în căutarea fericirii, care capătă avere și, folosindu-se de nefuncționalitatea conducerii caută și dovedesc apartenența lor nobiliară inexistentă; ori șleahța din Polonia care a ocupat funcții în poliție sau care arenda proprietăți – reprezentanții ei au devenit mari proprietari funciari. Astfel se întâmplă că de cele mai dese ori cei care erau cu adevărat nobili, din lipsă de resurse financiare, nu puteau căpăta documentele care ar confirma apartenența lor nobiliară, iar cei care aveau bani, deși nu erau după proveniență nobili, căpătau acest titlu.

Deci, anume în acest scop a fost creată, în 1816, Comisia pentru cercetarea rangurilor nobiliare în Basarabia. Instituirea acestei comisii a fost dictată de faptul că, încadrându-se în componența nobilimii imperiale, nobilimea basarabeană urma să-și confirme rangul nobiliar. Aceasta deoarece alături de vechile familii de boieri au apărut și alte familii de mici boieri, nearistocrați, care intenționau să-și facă în Basarabia avere.

Din numărul de familii boierești, care au fost nevoite să-și confirme titlurile nobiliare, pot fi amintite familiile: Ciolac, Țambali, Cazimir, Bodescu, Stamo, Meleli, Dimitriu, Leonard, Dicescu, Stamati, Dabija, Frunzeti, Botezatu, Chirus,

Andrieș, Nemișescu, Stroescu, Gafencu, Rosetti, Russo, Negruți, Timuș, Tomuleț, Vârzari, Nour, Casso, Roșca, Hâncu, Donici, Albot, Stanișevschi, Țurov, Panait, Vasilescu, Bulat, Angheli, Leontiev și multe altele².

Astfel, boierilor basarabeni li s-a cerut să prezinte la Chișinău documente care ar confirma titlul lor nobiliar (Крупенский 1912, 10). În urma activității comisiilor pentru examinarea dovezilor prezentate de nobilii din Basarabia în vederea acordării titlului de nobil (1816, 1821) a fost întocmită Cartea genealogică a neamurilor nobiliare din Basarabia, care cuprindea, în 1824, 102 familii de nobili (Samoilenco 2003, 202). Însă pe parcursul secolului al XIX-lea urmașii acestor familii nobiliare nu o dată au trebuit să-și reconfirme titlul nobiliar.

Pentru a confirma procesul îndelungat de confirmare și reconfirmare a titlului nobiliar, prezentăm în continuare situația familiilor Frunzetti și Botezatu. Aceste două cazuri vin să confirme faptul că pe parcursul secolului al XIX-lea fiecare familie de nobili din Basarabia a depus eforturi solide pentru a-și confirma și reconfirma titlul nobiliar.

Izvorul de arhivă atestă că în cazul familiei Frunzetti (Frunze), pentru redobândirea și confirmarea titlurilor nobiliare s-au pronunțat între anii 1835-1911 Iordache Frunze cu fiul său Dumitru, nepoții Nicolae, Alexandru, Ecaterina, Maria, Anastasia și strănepoții Alexei și Pavel.

La 3 iulie 1835, Iordache Frunzetti se adresează administrației imperiale ruse cu cererea de a i se confirma apartenența sa nobiliară. El aduce dovezi convingătoare privind apartenența sa nobiliară, ca urmaș al medelnicerului Ioan Frunze, și cere să fie înscris în Cartea genealogică a nobilimii împreună cu fiul său, Dumitru³.

În urma investigațiilor de rigoare, lui Iordache Frunzetti i-a fost recunoscută noblețea de la 28 mai 1841, fiind înscris în partea I a Cărții genealogice a neamurilor nobiliare din Basarabia și confirmat în rangul de noblețe, ca urmaș a lui Ioan medelnicerul⁴.

La 3 august 1847, în fața administrației imperiale ruse se prezintă Dumitru Iordache Frunzetti cu cererea de a-i înscrie pe fiii săi, Nicolae și Alexandru, în rândurile nobilimii. La 29 august 1847 a fost recunoscut rangul de noblețe al lui Dumitru Frunzetti și al celor doi fii ai săi.

Ceva mai târziu, la 3 august 1856, cu o cerere asemănătoare către Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia se adresează Nicolae Dumitru Frunzetti, care dorea să-i înscrie în Cartea genealogică a nobilimii pe fiii săi Alexei și Pavel⁵. Aceștia, ca și tatăl lor, erau urmași direcți ai medelnicerului Ioan Frunze. Nicolae prezintă certificatele de naștere ale fiilor săi, din care rezultă că la 7 februarie 1870 în familia lui Nicolae și a Mariei Frunzetti se naște feciorul Alexei, iar la 4 martie 1872 în aceeași familie se naște cel de-al doilea fiu, Pavel⁶. În urma investigațiilor de rigoare, Pavel și Alexei, ca fii ai lui Nicolae și urmași ai familiei Frunzetti, au fost recunoscuți nobili și înscriși în partea I a Cărții genealogice, la data de 22 septembrie 1881⁷.

La 5 mai 1911, Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia îi este adresată o cerere din partea lui Alexei Frunzetti, care solicită să i se confirme nobilitatea fiului său Dumitru⁸. În cerere dânsul prezintă dovezi convingătoare privind apartenența nobiliară a lui Dumitru Alexei Frunzetti: după cum denotă Gramota Moldovenească a lui Alexandru Calimah din 17 iunie 1796 și cea a lui Constatin Ipsilanti din 26 iulie 1799, Ioan Frunze, medelnicerul, și fiul Iordache, postelnicul, aveau rădăcini moldovenești. Deci, proveniența nobilă ce vine de la Iordache Frunzetti a fiului Dumitru, a nepotului Nicolae și a strănepotului Alexei (cel ce a înaintat cererea în cauză), precum și a fiului acestuia, Dumitru, nu poate fi pusă la îndoială, deoarece s-a dovedit că sunt locuitori înrădăcinați ai Basarabiei. În urma investigațiilor, Adunarea deputaților a recunoscut noblețea lui Dumitru Alexei Frunzetti și a decis înscrierea acestuia în partea I a Cărții genealogice a nobilimii din Basarabia⁹.

Aceeași cale îndelungată pentru confirmarea/reconfirmarea titlului nobiliar a parcurs și familia Botezatu. Astfel, în perioada de la 29 iunie 1835

² ANRM, F. 88, inv. 2, d. 304, 308, 311, 317, 318, 323, 330, 343, 352, 355, 358, 368, 386, 387, 395, 399, 421, 425, 427 etc.

³ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 355, f. 1.

⁴ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 355, f. 22.

⁵ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 355, f. 19.

⁶ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 355, f. 20-21.

⁷ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 355, f. 22 verso.

⁸ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 355, f. 156.

⁹ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 355, f. 159 verso.

până la 23 mai 1914 au fost înaintate o serie de cereri din partea Elenei Botezatu și, ulterior, a urmașilor săi Ion și Constantin, precum și din partea nepotului Alexandru Ioan Botezatu pentru a le fi confirmat titlul nobiliar.

La 29 iunie 1835 este menționată prima cerere, prin care Elena Botezatu, în urma decesului soțului Iordache, solicită înscrierea feciorilor minori, Ion și Constantin, ca urmași ai clucerului Dumitru Botezatu, în rândurile nobilimii basarabene¹⁰. În urma analizei actelor prezentate la 8 iunie 1840, Elena și fiii săi Ion și Constantin au fost recunoscuți ca nobili înscriși în partea I a Cărții genealogice a nobilimii basarabene¹¹.

La 20 noiembrie 1869, Alexandru Botezatu, fiul lui Ion Botezatu, născut la 22 mai 1847 în localitatea Terșița (Orhei)¹², adresează Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia cererea de a fi înscris în rândul nobilimii basarabene¹³. Acesta își argumentează cererea prin faptul că în ședința Adunării deputaților din 15 mai 1840 tatăl său, Ion Iordache Botezatu, a fost recunoscut nobil și înscris în partea I a Cărții genealogice. Astfel, dorește să fie înscris și el în rândurile nobililor familiei Botezatu. În urma investigațiilor, Alexandru Botezatu a fost recunoscut ca nobil la data de 16 martie 1870¹⁴.

Studiind dosarele acestor două familii de nobili, constatăm că, pe lângă informația despre confirmarea/reconfirmarea nobleței, aceste dosare conțin și date despre studiile realizate de membrii acestor familii. Spre exemplu: fiul lui Nicolae Frunzetti, Alexei, a făcut studiile într-o instituție de învățământ superior din Rusia: actul din 11 mai 1891 atestă că acesta a terminat Colegiul Profesional din Chișinău și că la acea dată își continua studiile la Universitatea din Moscova.

Referitor la studiile pe care le-au căpătat nobilii din familia Botezatu, pe parcursul secolului al XIX-lea, constatăm că Alexandru Ion Botezatu și-a făcut studiile la Gimnaziul din Podolia¹⁵. La o cerere adresată ulterior din partea lui Mihail Botezatu, pentru fiul său Ion, este anexat actul ce confirmă că fiul său este înmatriculat la 15 iulie

1913 la Institutul Comercial din Kiev¹⁶. Un an mai târziu, la 23 mai 1914, Mihail Botezatu revine către autoritățile ruse cu cererea de a i se prezenta actul de apartenență nobiliară, necesar pentru eliberarea atestatului de finisare a studiilor în cadrul Colegiului Real din Chișinău¹⁷ fiului său, Leonid, născut la 3 iunie 1898¹⁸.

Studiind izvorul de arhivă, constatăm și date despre proprietatea funciară a familiei Frunzetti, deoarece în cererile lor nobilii erau nevoiți să indice pământurile de care dispuneau până la anexarea teritoriului la Rusia. Spre exemplu, într-un act se preciza că la 1812 Iordache Frunzetti deținea pământ în moșia Onchintești, situată în regiunea Sorociei din Basarabia. Într-un act din 5 mai 1911 se subliniază că nobilul Alexei Frunzetti deține o moșie în ținutul Mircești¹⁹. Aceste date sunt o dovadă a faptului că atât Iordache Frunzetti, cât și urmașii săi nu doar au locuit în Basarabia, dar au deținut pe parcursul secolului al XIX-lea proprietăți imobiliare.

Analiza izvoarelor de arhivă ne permit să concluzionăm că pe parcursul secolului al XIX-lea nobilimea basarabeană a fost supusă unor grele încercări. După anexarea Basarabiei la Imperiul Rus, boierii autohtoni au trebuit să se prezinte la Chișinău, cu toate documentele, pentru a li se confirma apartenența lor la rangul nobiliar, dreptul la proprietatea funciară, precum și toate privilegiile care le deține această categorie socială din Basarabia. Or, tendința de a confirma titlurile nobiliare ale familiilor boierești din Basarabia se explică mai întâi prin încercarea de a verifica această categorie socială și a o încadra în componența nobilimii ruse.

¹⁰ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 223, f. 1.

¹¹ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 223, f. 23 verso.

¹² ANRM, F. 88, inv. 2, d. 223, f. 38.

¹³ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 223, f. 26.

¹⁴ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 223, f. 44.

¹⁵ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 223, f. 33.

¹⁶ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 223, f. 49.

¹⁷ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 223, f. 54.

¹⁸ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 223, f. 54.

¹⁹ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 355, f. 156.

Bibliografie

- Bodur 1932:** Al. Boldur, Dreptul local al Basarabiei. In: Viața Basarabiei. Revistă lunară editată de Asociația culturală „Cuvânt Moldovenesc”, nr. 10 (Chișinău 1932), 2-19.
- Ciobanu 1926:** Șt. Ciobanu, Basarabia: monografie (Chișinău 1926).
- Iov 1932:** D. Iov, Boierii moldoveni de peste Prut. In: Viața Basarabiei. Revistă lunară editată de Asociația culturală „Cuvânt Moldovenesc”, nr. 12 (Chișinău 1932), 7-28.
- Jewsbury 2003:** G.F. Jewsbury, Anexarea Basarabiei la Rusia: 1774-1828. Studiu asupra expansiunii imperiale (Iași 2003).
- Poștarencu 1998:** D. Poștarencu, O istorie a Basarabiei în date și documente 1812-1940 (Chișinău 1998).
- Samoilenco 2003:** V. Samoilenco, Boierimea din Basarabia în secolul al XIX-lea. Statutul ei juridic și social. In: In memoriam professoris Mihail Muntean. Studii de istorie modernă (Chișinău 2003), 201-205.
- Tomuleț 2007:** V. Tomuleț, Cronica protestelor și revendicărilor din Basarabia (1812-1828), vol. I (Chișinău 2007).
- Tomuleț 2012:** V. Tomuleț, Basarabia în epoca modernă (1812-1918) (Instituții, regulamente, termeni), vol. II (Chișinău 2012).
- Крупенский 1912:** Ал. Крупенский, Краткий очерк бессарабского дворянского собрания (Санкт Петербург 1912).
- Накко 1879:** А. Накко, Бессарабская область в историческом, экономическом и статистическом отношении (рукопись) (Кишинев 1879). (Manuscrisul se păstrează în fondul de manuscrise al Bibliotecii Universității de Stat din Odesa).
- ПСЗРИ 1830:** Полное собрание законов Российской Империи, собр. I, 1818, №27357 (Санкт Петербург 1830).
- ТБГУАК 1903:** Труды Бессарабской Губернской Учёной архивной комиссии, т. II (Кишинев 1903).

Confirmation of the titles of nobility by Bessarabian nobles in the first half of the 19th century: The noble family of Frunzetti (Frunză)

Abstract

After the annexation of the territory between the Dniester and Prut, the tsarist administration sought to attract the Bessarabian nobility. The main method to solve this problem was the accession of the Bessarabian nobility to the Russian nobility. However, achievement of this goal required not only time, but also a lot of effort on the part of the Bessarabian boyars, who had to confirm not only their aristocratic origins, ancestry and titles, but also the ownership of the lands they owned before the annexation. Therefore, for many years Bessarabian nobles had to provide the Russian administration with the documents of their noble origin.

Подтверждение дворянских титулов представителями бессарабской знати в первой половине XIX века: Дворянский род Фрунзетти (Фрунзэ)

Резюме

После аннексии территории между Днестром и Прутом царская администрация стремилась привлечь бессарабское дворянство на свою сторону. Главным методом решения этой проблемы она считала присоединение бессарабского боярства к русскому дворянству. Однако достижение этой цели требовало не только времени, но и больших усилий со стороны бессарабских бояр, которые должны были подтверждать свое дворянское происхождение, родословную и титулы, а также получать права на земли, которыми они владели до аннексии. В результате на протяжении долгих лет бессарабское дворянство было вынуждено представлять русской администрации документы, подтверждающие их благородное происхождение.

05.03.2013

Cristina Gherasim, Universitatea de Stat din Moldova, str. A. Mateevici 60, MD-2009, Chișinău, Republica Moldova, e-mail: cristinagherasim@mail.ru

